ARETE

Politik Felsefe Dergisi
Journal of Political Philosophy

Arete Politik Felsefe Dergisi | Cilt: 1, Sayı: 2, 2021

Arete Journal of Political Philosophy | Vol: 1, No: 2, 2021

Makale Gönderim Tarihi | Received: 16.07.2021

Makale Kabul Tarihi | Accepted: 26.10.2021

Çeviri | Translation

www.aretejournal.org

Erdem İçin Hangi Bilgi Gereklidir*

Olivia BAILEY**

(İngilizceden Türkçeye Çeviren: Umut DAĞ*)**

Aristotelesçi etik, erdemlerin nasıl doğru bir biçimde kavramsallaştırıldığına ve failleri değerlendirmemizde nasıl çalıştığına ilişkin, *endoxaya* olan yakın uyumu hususunda kendisiyle övünür. Ancak bazı eleştirmenler, bu erdemler tasvirinin, esasında gerçekçi olmadığını iddia ederler. Bu eleştirinin önemli ve güçlü olduğunun kanıtlanmış bir örneği Aristotelesçiliğin bilgi yolunda güvenilir olmak için erdemli insandan çok fazla şey istediği iddiasıdır. Bu yaygın iddia ekseriyetle Aristotelesçiliğin tek bir erdeme sahip olmak için gerekli koşullara ilişkin açık iddialarından ikisi olan kişinin diğer tüm erdemlerin neyi gerektirdiğini bilmesi ve bir dizi olağandışı teknik ve ampirik bilgide

* Makalenin çevirisi için verdiği izinden dolayı Doç. Dr. Olivia Bailey'e teşekkür ederim. Makale İngilizce dilinde, *Journal of Ethics & Social Philosophy* Vol: 4 No: 2 sayısında 2010 yılında yayınlanmıştır (ç.n.).

** Doç. Dr. | Assoc. Prof. Dr.

Felsefe Bölümü, UC Berkeley | Philosophy, University of California Berkeley

livi.bailey@gmail.com

*** Araş. Gör. | Research Assistant

Felsefe Bölümü, Muş Alparslan Üniversitesi | Philosophy Department, Muş Alparslan University.

u.dag@alparslan.edu.tr

Orcid Id: 0000-0002-2576-2146

Doi: <http://dx.doi.org/10.47614/arete.pfd.33>

Bailey, O. (2021). Erdem İçin Hangi Bilgi Gereklidir. (Umut Dağ, Çev.) *Arete Politik Felsefe Dergisi*. 1(2). 70-91.

yetkin olmasına yöneliktir. Bu çalışmamda, Aristotelesçiliğin bir erdeme tümüyle sahip olmak için gerekli bilgi söz konusu olduğunda her iki açıdan da yüksek bir standarda sahip olduğunu iddia ediyorum. Bununla birlikte, ahlaki faillerin değerlendirmesi söz konusu olduğunda bunun kabul edilemez neticelere sahip olduğu fikrini de reddediyorum. Aristotelesçiliğin önermiş olduğu tam bilgi idealinin talepkarlığı, bazı bilgi türlerinin diğerlerinden daha fazla önemli olduğunun kabul edilmesiyle etkili bir şekilde dengelenebilir. Aristotelesçiler ve onları eleştirenler benzer bir biçimde bu hakikati görmezden gelme eğilimindedirler. Buna rağmen, bu hakikat faillerin erdemli olmalarını değerlendirme hususunda önemli işaretlere sahiptir.

1. Erdemlerin Karşılıklı Olma Durumu

a. Problem

Aristotelesçilik hakkında yukarıda bahsi geçen şikâyetlerden ilki, bilgi gereksinimine olan eleştiri, genel olarak “erdemlerin karşılıklı oluşu tezi” diye bilinen; yani bir erdeme tam olarak sahip olmanın ancak diğer erdemlerin tümüne sahip olmakla mümkün olduğunu söyleyen şeye yöneliktir.^{1,2} Bu düşüncenin neden bu kadar yaygın biçimde sorunlu ve gerçekçi olmadığı konusuna dönmeden evvel, onu en baştan neyin güdülediği konusunda fikir sahibi olmak önemlidir. Aslında bu tez, Aristotelesçi geniş kapsamlı olan yükümlülüklerin birleşiminin zorunlu bir ürünüdür. Bunun neden böyle olduğunu örneklendirmek için, John McDowell’in erdemlerin karşılıklı oluşu hakkındaki argümanına dönüyorum. Diğer Aristotelesçiler aynı sonucu nispeten farklı terimlerle savundular. Yine de McDowell’in geleneksel Aristotelesçi argümanı diğerlerine nazaran daha açıktır (Wolf, 2007).³ Üstelik erdemlerin karşılıklı oluşu tezine karşı olanların seçtikleri genellikle belirli bir hedeftir.

Özetle, onun argümanı şöyle devam eder: erdem doğru davranıştan başka bir şey değildir. Fakat başka erdemlerle alakalı ne düşündüğümüze ilişkin, belirli bir erdem

¹ Bakınız, Aristoteles’in Nikomakos’a Etik eserindeki aynı etkiye dair açıklaması

² Bu tez, Sokrates ile birlikte anılan, iyyinin bilgisinin erdem için yeterli olduğu ve diğer erdemlerin de gerçekte aynı şeye karşılık geldiği, yani iyyinin bilgisine, “ erdemlerin birliği” tezinden farklıdır. Bu iki tezin arasındaki farkın altında yatan temel neden şudur: Aristotelesçi erdemlerin karşılıklı oluşu tezinde, basitçe yapılacak şeylerle ilgili gerçeklere sahip olmaktan ziyade uygun duyarlılıklarımızla(yani motivasyonla farkındalığa alıştırılmış olmaklık) ile ilgileniriz. Birlik tezi, geleneksel olarak bu ikisinden daha agresif entelektüel tezi olarak sunulsa da, ancak failden gerçek bilgilerden daha fazlasını talep etmesi babında, karşılıklı oluş tezi gerçekte daha az entelektüeldir.

³ Alternatif bir sunum için, bakınız, Wolf(2007).

bizden neyi gerektirdiğini kabul etmemizi şekillendirecek farklı kaygıların olduğu olaylar olacaktır. Örneğin, adalet erdemine sahip olmadan, iyilikseverlik erdemine sahip olamazdım; çünkü adalet talebine duyarsız kalınan bir durumun olduğu bir olayda, bu durum benim iyilikseverlik erdemini tam manasıyla yerine getirmeme mani olacak durumları ortaya çıkaracaktır. Herhangi bir erdemin ifasında kaçınılmaz olarak diğerlerinin kaygılarıyla karşılaşacağımızdan- aslında aynı durumda, bütün erdemleri oluşturan uygun hassasiyetler türünden koşulların bir arada olma olanaklarının bir sınırı olmadığından- erdemler en iyi biçimde birbirlerinden ayrılamaz şekilde düşünülür (McDowell, 1998, s. 53).

Bir uzmanın söyleyeceği, kişinin zaman zaman belirli bir cömertlik erdemi olmaksızın eyleminin cesaretliliğinden ödün vermeden yine cesur olacağı iddiasını McDowell'in inkâr etmeyeceğini düşünüyorum. Tüm erdemler her durumda uygulanabilir değildirler. Normal olarak, komutanın savaş meydanında cesur olmasını cömertlik açısından tam gerekli olanı yaptığına bağlamak tuhaf olurdu herhalde. Erdemlerin karşılıklı oluşu tezini güçlü kılan daha ziyade erdemin kesişme durumunun istikrarlı olması gerekliliğine bağlıdır. Durum farklı olsaydı ve cömertlik ihtiyacı devreye girmiş olsaydı, komutan bu ihtiyacın cesaretin doğru biçimde gerçekleştirilmesini nasıl etkileyeceğini bilir miydi? Eğer yanıt hayır olursa, böylelikle komutan tam manasıyla erdeme sahip olmayacaktır. Failin erdemi üzerine olan değerlendirmede, failin karşı karşıya geldiği durumdan ziyade böyle birbirine denk gelen olgusal durumlara başvurmamızdır. Zira Aristotelesçilik en nihayetinde, kişinin erdeme tam bir taahhülle bağlı bulunmasıyla ilgilenir. İstikrar, kişinin erdemin meydana getirdiği talepleri kavrayışının sağlamlığı sayesinde, değişken koşullarda doğru olanı yapma becerisine sahip olması durumudur. Sırf böyle diye, kişinin kendisini test edilmemiş durumda bulması, kişinin test edilmemiş erdeme sahip olduğu anlamına gelmez.

Sonuç olarak, bütün erdemlere sahip olmadan tek bir erdeme sahip olunamaz tezi, erdem etiğine sempatiyle bakan bazı yazarların bile görüşlerinin en iyi haliyle gerçekçi olmayan ve en kötü haliyle tuhaf olarak damgalanmasına sebep olmuştur (Peter Geach, 1997).⁴ Belirli erdemlerin temsilleri olarak düşündüğümüz bazı bireyler bile çoğunlukla her durumda erdemli değildirler. Örneğin, Gandhi, oğullarının hayatını haksız biçimde

⁴ Ken'te atıfla (1999, 110)

kontrol etmiş görünüyor (Carter, 1995, s. 7). Öyleyse bu durumda Gandhi'nin bilhassa hayran olduğu metanet erdemine sahip olmadığını mı söylememiz gerekir? Bunu söylemek son derece mantıksız bir ifade olacaktır. Mc Dowell'in Aristotelesçi argümanını kabul ettiğimiz müddetçe, yine de, bunu kabul etmeye doğru gideceğiz gibi görünüyor. Erdemlerin karşılıklı oluşu tezi itidalli bir biçime girmediği müddetçe, görünen o ki; Aristotelesçilik bu açıdan endoxadan dramatik biçimde yabancılaşacaktır.

b. Karşılıklı Oluş Tezinin Zayıflığı

Garry Watson erdemlerin karşılıklı oluşu tezinin yukarıda belirtilmiş olan öncüllerinden hareketle yersiz biçimde katı bir sonuç çıkardığına dikkat çeker (Watson, s. 1984). O, Mc Dowell'ın tüm öncüllerini kabul edebileceğimizi ve yine de belli bir erdeme tümüyle sahip olmak için diğer tüm erdemlere de sahip olma zorunluluğunun olmadığı sonucunu çıkaracağımızı belirtir. İhtiyaç duyulan şey daha ziyade, diğer erdemlere karşı (zihinsel ve duygusal düzeyde) belirli düzeyde duyarlılıktır. Cömertlik erdemine sahip olmak sıklıkla adalet, iyilikseverlik ve diğer erdemlerin neyi talep ettiğini fark etmeyi gerektirecektir. Zira bu erdemler bütün farklı durumlarda eş zamanlı olarak geçerlidirler. Ancak, o buradan şöyle bir sonuca sıçramak demektir: kişinin durum ne olursa olsun cömertlik erdemine sahip olmak için adalet, iyilikseverlik vb. erdemlerini doğru bir biçimde kavraması gerekir. Bilhassa cömertlikle ilgisi olmayan olaylarda bu erdemlerin neyi gerektirdiğini kavrayamadaki zayıflık, cömertliğin tam bir erdem olma özelliğini hiçbir biçimde sarsmayacaktır.

Watson'un dikkat çektiği nokta bir yönüyle mantıklıdır, fakat o bizi erdemlerin karşılıklı oluş tezinin daha ötesinde bir yere taşımaz. Onun da kabul ettiği gibi, eğer kişi adaletle alakalı olayların dışında iyilikseverlik erdemini kavramamışsa bu tuhaf olacaktır. Böylelikle, adaletin belirgin bir düşünce olmadığı durumda iyilikseverlikteki bir yanılma, kişinin ikinci erdem iddiasını zayıflatmamış olsa bile, psikolojik realizm adına potansiyel olarak tüm erdemlere ilişkin belirli bir düzeyde duyarlılığa sahip olmanın, herhangi bir erdem tümüne sahip olmak için gerekli olduğu iddiasını kabul etmeliyiz. Aslında, kişi birden çok erdem için duyarlılığın gerekli olduğu çeşitli durumlar üzerine dikkatle düşündüğü zaman, tek bir erdeme mükemmel biçimde sahip olup da ona dair endişeyle alakalı hedefi asla gözden kaçırmayacaksa, diğer erdemlere sahip olmaya doğru giden yoldan çok uzak olması gerekecektir. Bir erdem çeşitli

mümkün koşullar içinde doğru bir anlayış ve motivasyon ile desteklenmesi gerektiği fikrine bağlılık, bizi tek bir erdemın neyi gerektirdiğine dair “yüce” bir fikre doğru itmeye devam eder.

c. Karşılıklı Oluş Tezinin Argümanlarının Öncüllerine Karşı Çıkış

Watson’un düzelterek öne sürdüğü halen güçlü görünen karşılıklı oluş tezini aşmak için, kimileri McDowellci argümanların öncüllerine karşı çıkma girişiminde bulundular. Farklı erdemler için hipotetik koşulların birlikteliğinin varlığını inkâr etmek son derece zor olacaktır. Benzer biçimde, sağduyu, birine erdemli bir niteliği atfetmenin kesişme durumlarının istikrarlı oluşunu gerektirmediğini iddia eden herhangi bir girişimi susturmakla sınırlanmıştır. İlk bakışta, erdem yalnızca doğru eylemi üretmesi - ben buna “başarı kıstası” diyorum- oldukça zayıf bir hedef olarak görünüyor.

Biz (şu an literatürdeki popüler yoldan ziyade eleştirel bir yolu takip ederek) başarı kıstasının erdem ve eylem arasındaki ilişki hakkındaki normal düşüncemizi yansıtmadığını ileri sürebiliriz. Bunun şöyle bir iddiayla yer değiştirmesi gerektiğini söyleyebiliriz: erdemler, hesaplayıcı biçimde, doğru olanı tam anlamıyla yapmaktır, kişinin amacına ulaşması söz konusu olduğunda (bu her ne olursa olsun), eylemin haklılığının normatifliği erdem için asli değildir. Yani erdem için gerekli olan “başarı” kişinin, ahlaken doğru olanı yapmasına değil, amacını etkili biçimde gerçekleştirmesine bağlıdır. Bu stratejinin lehinde, böyle bir çözümün açıkça mantıksal olmadığı bir dizi erdemler (bazıları “ayrıcalıklı erdemler” olarak adlandırılır, en çok da ölçülülük ve cesaret erdemleri) olduğunu söylememiz gerekir. Bazı insanlar, bir Nazi’nin sahip olduğu cesaretin onun korkunç ideallerine göre hareket etmede onu daha iyi yapabildiğini söylemenin, hiç de yanlış olmadığını, aslında tümüyle doğal ve sezgisel olarak cazip olduğunu düşünür. Yine de, bütün bunları öne sürmede memnun olanlar genellikle normatif olarak doğru olan eylemle erdem arasındaki nihai güçlü sezgisel bağlantılardan bazılarını korumaya çalışırlar. Daniel Jacobson, teorik düzeydeki bu bağlantıyı takdir etmede son zamanlardaki diğer yorumculara göre daha az kaygı duyuyor. Ancak o bile cesaret erdemini genişletmeyi denerken cesaretli Nazilere yer vermeyi gerekçelendirmedi, dar anlamda da olsa cesaretin taşıyıcısı olduğu kişiyi, daha iyi ve takdire değer kıldığını söyler fakat bunu açıkça belirtmeyi reddeder (Jacobson, 2005, s. 408). Linda Zagzebski, Jacobson’a benzer bir iddiada bulunarak bu manada bir

şey anlatmayı dener. O (hesaplama anlamında) Nazi'nin risklere göre uygun tepki verme yeteneğini bir erdem olarak nitelendirdiğini; çünkü bu durum onu her ne kadar kötü yapsa da, yine de bunun onu ahlaki mükemmellik hedefine yaklaştırdığını iddia eder. Çello çalmanın tekniklerini öğrenmeye başlayan birinin ilk çıkardığı sesler kötü olacaktır; fakat daha ileri bir eğitim sonunda o yanlış ve eski metodu kullandıktan daha iyi sesler çıkaracaktır. Buna benzer biçimde, Nazi'nin cesaretini ahlaki açıdan doğru bir nedene yönlendirebilirsek, o iyi niyetli bir korkaktan daha erdemli biri olacaktır (Zagzebski, 1996, s. 91- 93).

Bahsi geçen Nazi farklı nedenlerden ötürü hipotetik olarak doğru olan şeyi yapsa da, bu bana onun hâlihazırdaki kötü özelliğini bir erdem olarak adlandırmak için yeterli bir neden gibi gelmiyor. Aristotelesçi yaklaşımın bize sunduğu en önemli avantajlardan biri, karakter üzerine olan değerlendirmelerimizde bir failin tam erdeme giden yolda ne kadar ilerlediğine dair incelikli değerlendirmelerin lehine, “iyi ve kötü”, “doğru ve yanlış” gibi temel ikili değerlerin ötesine geçme şansını tanımasıdır. Bu şekilde yalnız doğal bir biçimde erdemli olanın bir ögesini tanıyabilir ve hayran olabiliriz. Hatta bu nihayetinde kişinin erdemine katkıda bulunacak alışlagelmiş kötü biri olsa bile. Gerçekten daha erdemli olduğundan doğru nedenler için doğru şeyleri güvenilir biçimde, doğru bir tutumla yapan kimseleri daha mükemmel olarak ayırdığımızda, nihayetinde bu daha çok olmayı dilediğimiz kişi tipidir. Bununla beraber, biz erdem standardını nihayetinde doğru davranışa katkıda bulunabilecek özellikler olarak veya benzer biçimde, genellikle iyi sonuçları ortaya çıkarması beklenen özellikleri erdem olarak sayacak şekilde belirleyeceksek, öyleyse şu iki şeyden birine hükmetmemiz gerekiyor. Eğer biz kişinin mükemmelliğinin onun erdeminden bağımsız olarak değişmediği düşüncesini sürdürmek istiyorsak, o halde örneğin korkularını susturma ve cesurca davranma eğiliminde olan acemilerin, cesaretle ilgili durumlar açısından yukarıda bahsi geçen en üstün ahlaki failer kadar mükemmel oldukları sonucuna varmamız gerekir. Ayrıca, yukarıda bahsi geçen iki türün her ikisinin de cesaret erdemine sahip olduğu gerçeğinin, onların kendisini eşit derecede bir mükemmelliğe dönüştürmediği sonucuna varabiliriz. İmdi, bu ikinci sonuca varma hususunda, “cesur” Nazi'nin gerçekten cesaretli olmadığını kabul etmekten daha kötü bir seçenek olduğuna dair hiçbir yıkıcı argüman yoktur. Burada, argümanlar sezgiye bırakılmalıdır. Ancak, bana öyle geliyor ki; gerçek mükemmellik düzeyleri ve başarı standardı aracılığıyla

kurulan gerçek erdem düzeyleri arasındaki sıkı bağı koparırsak, gerçekten doğru yapanlarla daha iyi bir yöne gidebildiği bilinen meyilli kişiler ya da duyarlılığa sahip kişiler arasındaki farkı yakalamak için yararlı bir kavramı sona erdirmiş olacağız.

Erdemin mükemmellikle olan sezgisel bağlantısının, bazı insanların sahip olduğu Nazi'nin cesur olarak tanımlanması gerektiği hissinden daha güçlü olduğunu düşünüyorum. Uyuşmazlık bulunan karşılıklı oluş yaklaşımıyla hesaplaşmanın başka bir yolu yoksa sonuncusu daha hoş ve çekici görünmektedir. Yine de, karşılıklı oluş tezine doğru bir biçimde yaklaşırsa, onun gerçekçi görünmemesine lüzum kalmayacaktır. Aksine, bu tez erdemi ya hep ya da hiç meselesi olarak temsil etmek, etik yaşamımızın doğasına adalet sağlamadığının kabulüyle, uyumlu düzenleyici bir gaye belirlemeye hizmet edebilir.

d. Erdemlerin Karşılıklı İlişkilerinin “Kümelenmiş” Bir Açıklaması

Erdemlerin karşılıklı ilişkilerinin gerçekçi bir açıklamasına doğru ilk adım, günlük erdem atfetmelerine karşı bir taviz olması gerektiğidir. Motive olunmuş, telkin edilmiş ufak bilgi eksikliklerinin (tesadüfi ya da koşullu) failin “cömert”, “dürüst”, vb. şeklinde adlandırılmasına zarar vermediğini iddia edebiliriz. Ayrıca failin bu tür hatalarının, onun erdeme tümüyle sahip olmadığı kabul edilse bile bu böyledir. Erdemleri adlandırmayı tayin etme talebini yumuşatmak için mutlak mükemmellik değil de, mükemmel derecede güvenilirlik fikri bize bu türden adil ve cesaretli insanların gerçekte var olduğunu düşünme fırsatını verir. Bu yalnız günlük hayatımızda değil, aynı zamanda Aristoteles'in phronimoi üzerine (pratik olarak bilge) olan değerlendirmesiyle de bağdaşır. Bununla beraber, aksi düşünüldüğünde, bu erdem etik teorisinde yaygın olan erdemli failleri yönlendirmek için rehber arama gibi bariz güçlüğü de ortadan kaldırır.

Açıkçası, “güvenilirlik”, oldukça belirsiz bir kavramdır (John Doris, 2002).⁵ Tam olarak, ne zaman biz “iyi” adlandırmayı güvenceye alma yolumuzdan vazgeçip oraya ulaşırız?. Bu soru tam olarak yanıtlanamaz. Biz bütün dikkatimizi yalnızca ya güvenilirlik ya da mükemmelliğin eşiğinde topladığımızda, bazı şeyleri de kaybetmiş

⁵ Doris gibi durumculuk savunucuları, bu terimin erdem tartışması söz konusu olduğunda uygun bir terim olmadığını ileri sürmüşlerdir; çünkü bazı faillerin klasik boyuttaki erdemleri belli bir yolda sergiledikleri izlenimimiz bir yanılgıya dayalıdır. Bu ciddi bir karşı çıkıştır; fakat bu burada ele alacağım bir şey değildir.

olacağız. Mükemmelci ideal, erdem ile doğru eylem arasındaki sıkı bağa duyulan taahhüdün zorunlu bir eseridir. Böylece o bir yönden kaçınılmazdır. Biz onun niçin erdem etik teorisinin arzulanabilen bir ögesi olduğunun da farkındayız. Ufukta belirmiş böyle bir ideal varken, kişi her zaman yapılacak daha çok ahlaki çalışma olduğunu görebilir ve onun aracılığıyla kayıtsızlığın önlenmesine hizmet edebilir. Yine de, biz ahlak teorimizin normal ve ideal olmayan faillerimiz ahlaki güçlerini de değerlendirmeyi hesaba katmasını istiyoruz. Böylelikle, mükemmel bilgi idealini, duyarlılığı ve bunların yanında güvenilirliğe ulaşmanın önemini kabul ettiğimizde, dikkatimizi erdeme giden yolda birbirinden farklı gerçek faillerin deneyimlerindeki pratik bakımdan kusurlara ve ayrılıklara çevirmemiz gerekiyor. Bunu yaptığımız zaman, erdemler arasındaki ilişkilerin, karşılıklı oluş tezini kabul etme yönelimi üzerine olan her iki taraflı tartışmadan daha fazla karmaşık olduğu anlaşılabacaktır.

Watsoncu karşılıklı oluş tezinin lehine konuşan Rosalind Hursthouse, olağan-üstü derecede cömert ve cesaretli bir şey yapan bir kişiyi, berbat bir tarzda davranır halde bulduğumuzda, kafamızın karıştığını ve şaşırdığımızı söyler (Hursthouse, 2002, s. 55). Daniel Jacobson, bunun aksine, Hursthouse'un şaşkınlığı karşısında şaşırdığını söyler (Jacobson, 2005, s. 20). Buna karşın, yardımsever bir insanın dürüst davranan bir insana göre cömertçe davranmadığını keşfedenlerin şaşırmaları kadar iki yazarın sezgileri farklı olsa bile, ben bu durumdan şüphe duyuyorum. Yazarlar uyumsuzluk tezinin makul olmasının altını çizmek istediklerinde, onlar ölçülülük ve cesaret ya da sıklıkla adalet ve iyilikseverlik gibi ikiliklere referans göstermeye meylederler (Driver, 2006, s. 143 ve Walker, 1989, s. 349- 362). Karşılıklı oluş tezini savunanlar bu ikiliklerin doğasında var olan görünürdeki çatışmaları açıklamadan kaçınmakla suçlanıyorlar. Bu ikiliklerin, yine de, iyilikseverlik ve adalet ya da hoşgörü ve bağışlanma türünden diğer erdemlerin birleşimine tercihen uyumsuzluk tezine yönelik hizmet ettikleri tesadüf değildir. Bunun nedeninin cesaret, ölçülülük ve adaletle, iyilikseverlik gibi ikiliklerden birinin merkezinde yer alan pratik bilginin kısmen diğerinin merkezinden uzak olduğunu ileri sürüyorum. Bazı erdemler, aksine, birbirlerine yakındırlar, birlikte geliştirilmeye eğilimlidirler; çünkü onlar benzer biçimde dikkati ve pratiği gerektirir. Literatürde bizim erdemlerin kümelenmesi diye adlandırabileceğimiz düşüncenin ne olduğundan çok nadir söz edilmiştir. Örneğin, Christine Swatson, her ne kadar onların neler olduğunu söylemese de, "ehil olma

erdemleri" kavramını referans gösterir (Swanton, 2003, s. 293). Fakat şaşırtıcı bir biçimde, birbiriyle ilişkili erdemler grubu açısından ahlâkî gelişmenin çeşitlilik içeren ve düzensiz çevresi olarak düşündüğümüz şeye hemen hemen hiç dikkat verilmemiştir. Yazarlar aşamalara göre erdemin kazanılması hakkında konuştukları müddetçe, onlar erdemleri adım adım ilerleyen bir şey olarak tanımlamaya meyillidirler (A.D.M. Walker, 1989).⁶ Thomas Hurka, cömertlik ve iyilikseverlik erdemlerini içeren "yardımseverlik" erdemi gibi erdemlerin kümelenmesi türünden bir tanım yapar (Hurka, 2001, s. 106). O erdemin kazanılmasının örnekleri üzerine olan bir tartışma bağlamında onlardan hiç bahsetmez. Oysa bu erdemler gerçekte esas bilgi koşullarıyla büyük ölçüde örtüşen "yakın" erdemlerin güzel örnekleridir.

Hurka onu gerçekte tam olarak böyle karakterize etmez; çünkü o yardımseverlik erdemine orantılı olarak sınırlanmış değil de basit bir erdem olarak bakar. Cömertlik erdemine sahip olma yönünde iyi olan kimseler, deneyim yoluyla eğitilmiş verici bir ruhla başkalarının ihtiyaçlarına çok iyi bir şekilde cevap vermelidirler. Benzer şekilde, iyilikseverlik erdemi, başkalarının istek ve duygularını anlamayı gerektirir. İyilikseverlik erdemi ve cömertlik erdemi arasındaki fark, cömertlik erdeminin genellikle bir takım maliyeti olan şeyleri vermeyi gerektirmesidir. Oysa iyilikseverlik erdemi her zaman olmasa da daha çok maliyetli olmayan şeyleri gerektirir. Merhametlilik tıpkı bu diğer iki erdem gibi başkalarına yardım etme arzusunu gerektirir; fakat o başkalarının acılarını deneyimlemekle de ilgilidir. Bu erdemlerin hepsi onların motivasyonunun yönünü ve hedefini anlama açısından, birbirleriyle yakından ilişkilidir; çünkü bu üçü de aslında başkalarının bulundukları durumu nasıl deneyimlediklerini, belli açıdan iyi anlamak için failin kendiyle meşgul olmanın ötesine geçmesini gerektirir. O halde, biri üzerinde geniş çaplı deneyimde bulunmak, birinin özsel yatkınlığının diğerinden bağımsız olması bakımından pek olası değildir.

Merhamet, cömertlik ve iyilikseverlik birbirlerine son derece yakındır. Diğer erdemler birbirlerine daha az sıkı bağlı olsalar da, onlar önemli ölçüde birbirleriyle bağlantılıdır. Örneğin adil kişinin gerçekte kime borçlu olduğuyla alakadar olması ve dürüstlüğü eleştirel biçimde doğruluğun değerine saygıyı gerektiriyor oluşu bakımından, adalet ve dürüstlük erdemleri birbirlerine yakın görünüyorlar. Buna karşın,

⁶ Walker önemli bir istisnadır; o bazı erdemlerin en nihayetinde bağdaşmaz olduğu iddiasını gelişimsel bir açıklamaya dayandırır.

adalet bakımından ileri düzeyde birinin yine de küçük yalanlar söylemeye meyilli olmasını hayal etmek, iyi yürekli fakat oldukça merhametsiz olan birini hayal etmekten daha kolaydır. Resim daha karmaşık hale geldikçe bireysel erdemler arasındaki bağlantı daha az belirgin olur. İlginç biçimde, pratik olarak birbirine zıt olduğunu düşündüğümüz erdemlerin bile her biri kendilerine o kadar da uzak olmayan belirli erdemlere yakın olabilirler. Bu yüzden, örneğin aşırı düşkünlüğe meyilli olduğumuz durumda, ılımlı bir şekilde haz almamız gereken şeylere doğru bir tutumla sahip olmayı gerektirdiği için, ölçülülük klasik "soğuk" erdem olarak düşünülmektedir. Buna karşılık, cesaret insanların ürkek olduğu durumların karşısında doğru bir tutuma sahip olmayı gerektirdiği için daha "sıcak" bir erdemdir. Yine de, cesaretin metanetle olan ilişkisinde olduğu gibi, ölçülülük muhakkak sabırla benzer biçimde ortak pek çok şey paylaşır. Ayrıca, sabır ve metanetin birbirlerinden o kadar da uzak olmadıkları makul görünüyor. Onların her ikisi de ciddiyetle nasıl anlık ihtiyaçların ötesine geçmeyi ve nasıl beklemek gerektiğinin bilgisini ihtiva eder ve birini güveneblir şekilde sergilemek diğerinin iyi bir şekilde ele alınmasını gerektirecektir. Kuşkusuz, birinin sahip olduğu klasik ve ortalama erdem çeşitlerindeki benzerlik ve farklılıkları tanımlamak önemli bir noktayı gizleme riskini taşır: büyük erdemler daha küçük yönlerden ve türlerden oluşabilir ve bu farklı türler diğerleriyle farklı ilişkiler taşıyabilirler. Böylelikle (iyilikseverlik ve cömertliğe döndüğümüzde), cömertlik tipik olarak arkadaşlarımızla olan ilişkimizde kendisini gösterip, ihtiyaçlara duyarlılığı gerektirirken, daha çok uzakta olanlara ve ihtiyacı olan kişilere karşı duyarlılık cömertlik hissini gerektirmeyebilir. Örneğin, Oxfam'a her yıl düzenli biçimde ödeme yapan biri yardıma ihtiyacı olan kimsenin zor durumunu hissetmek zorunda değildir. Yine de, bu durumda onun cömert olmadığını söylemek tuhaf olacaktır.⁷ Klasik bir erdemin farklı yönlerini gerçekleştirmek için farklı duyarlılığa sahip olmak, en iyi cesaret erdeminde örneklendirilebilir. Aristoteles bile farklı türleri olması açısından üzerine konuşulacak en uygun erdem olduğunu düşünmüştür. Hem fiziksel anlamda cesaret hem sosyal anlamdaki cesaret ciddi biçimde risk değerlendirmesini gerektirir. Ancak onların ilgili oldukları risk türleri (fiziksel varlığın tehdidine karşı kişinin itibarının tehdit altında olması) yeter derecede farklıdır. Onlar arasındaki bağlantı diğer klasik erdemleri bir araya getiren bağlantıdan daha zayıf olabilir. Biri bu örneklere dayanarak onlara ortak atıfta bulunmamıza rağmen geleneksel

⁷ Bu örneği Roger Crisp'e borçluyum.

erdemleri ilgisiz olarak düşünmeyi cazip bulabilir ve onların daha genel olmayan daha sınırlı özelliklerine odaklanabilir (Doris, 2002, s. 520).⁸ Diğer küçük erdemler hakkında düşünme -genel olarak cesaret ve cömertlik erdeminin parçası olan erdemler- erdem haritamızın gerçekçiliğine katkıda bulundukları müddetçe iyi bir şeydir. Yalnız burada iki önemli ikaz vardır.

İlkin, yalnızca yetersiz ve bayağı endişelere dayanarak uygun biçimde düşünmenin ve davranmanın bir erdem olmaması gerektiğini söylemek anlamlı görünmektedir. Zira o kavramı önemsizleştirir. Neera Badhwar'ın haklı bir biçimde iddia ettiği gibi, cömertlik sırf renkli kol düğmelerini paylaşmak olduğunda erdem değildir (Badhwar, 1996, s. 318). İkinci olarak, Klasik erdemleri temsil eden kişilerle ilgili bizde hayranlık uyandıran şeylerden biri de onların duyarlılıklarını tüm durumlara uygulayabiliyor olmalarıdır. Üstelik Aristoteles'in tartıştığı gibi erdemlerin nasıl parçalanabilir olduğunu kabul etmedeki acelemizde bu yetinin önemini göz ardı etmemeliyiz. Klasik erdemler yek pare ve bölünmez değildir; fakat bu onların kendilerinde önemsiz olduğu manasına gelmez.

Badhwar farklı senaryolara olan yakınlıkları açısından erdemler arası ilişkiler hakkında düşünmeye bir alternatif olarak dikkate alacağımız bir öneride bulunur. O ilgi “alanları” içindeki, aile ve kariyer gibi alanlar ki; bu alanlar esasında bizlerin yaşamında psikolojik bakımdan tecrit edilebilir alanlardır, eşzamanlı bağlantıya odaklanmamız gerektiğini önerir. Gerçekte Badhwar, erdemlerin geniş çaplı bir birliği olmasa da, alanlar içerisindeki erdemlerde bir birlik vardır diyecek kadar ileri gider. O şunu iddia eder: P arkadaşlarına ve meslektaşlarına karşı iyiye, o aynı zamanda onlara karşı cömert, adil, ölçülü ve cesur da olmalıdır (Badhwar, 1996, s. 308)

Badhwar'ın teorisi, erdemler arası ilişkiler hakkında önemli bir şeyler yakalar. Refah endişelerine ilişkin duyarlılığın sıra dışı biçimde değişkenlik gösterdiği fikri -salt adalet endişelerinin resme dâhil olup olmadığına bağlı olarak- Watson'un önerisiyle ilgili tartışmada belirttiğimiz gibi psikolojik bakımdan gerçekçi değildir. Diyelim ki, ailesine özellikle kendisini adanmış birinin aile üyelerinin ihtiyaç ve hislerine karşı iyi bir duyarlılığa sahip olacağını ve dolayısıyla bu alanda ne tür şefkat, cömertlik ve sadakatin

⁸ Doris bir telefon kulübesinde bir kuruş bulduktan sonra başka birine, onun gazetesini tutarak yardımcı olma bakımından şefkatli olma gibi erdemlerin olasılığını tasarlıyor.

gerekli olduğunu “görebileceğini” hayal etmek oldukça kolaydır. Ancak, daha az özenli olduğu aile üyesi dışındaki diğer gruplara gelince, bu erdemlerle ilgili daha az doğru bir algıya sahip olacaktır. Bu sebeple, ilgi alanlarımızın özelliği eğilimlerimizin değişkenliği hakkındaki makul bir hikâyenin parçası olabilir.

Bununla beraber, bir alan içerisindeki birlik fikrinin, kişinin bu alana özel adanmışlıkla teşvik edildiği, iki alternatif gözlem bağlamında anlaşılması gerekir. İlk, tam erdeme ulaşmadan önceki erdem edinmeleri aşamasında, aynı alan farklı erdemlerin farklı aşamalarını barındırabilir. Belli bir gruba yönelik ilginin ve yanıt verme pratiğinin, bu alanla ilgili erdemlerin bilinmesine katkıda bulunma olasılığının yüksek olmasına karşın, bu tüm alan- içi erdemlerin bir olarak geliştirilmesinin gerektiği sonucuna yol açmaz. Aslında, erdem kazanımının daha önceki, daha az birleşik olduğu aşamalarında, bir erdeme birtakım kusurlarla sahip olmak, başlangıçta bir alan içerisindeki diğer erdemlerin gelişimine sekte vurabilir. Arkadaşlarına karşı özellikle iyiliksever olmakla motive olmuş acemi biri(ancak iyiliğin insanlara kendileri için zor olacak gerçekleri söylemeyi gerektiğini kavramamış olan) daha az iyiliksever birine göre dürüst olmak konusunda daha fazla sorun yaşayabilir. Farklı erdemlerin asıl parçalarında kusurlu biçimde gerilimler ortaya çıkabilir ve her ne kadar erdemlerin kendileri birbirine karşıt olmasa da, bazen diğer erdemlerin gerektirdiklerine karşı engelleri kavramadan önce, bir erdemin nasıl edinildiğine dair oldukça yüksek düzeyde bir anlayışa sahip olmalıyız. İkinci olarak, Badhwar’ın kabul ettiği gibi “psikolojik olarak izole edilebilir” alanlar erdem söz konusu olduğunda geçirgen bir durumdadır (Badhwar, 1996, s. 318- 319). Örneğin, arkadaşlarım söz konusu olduğunda adil olanı yapmak arkadaşım olmayanların neyi hak ettikleri hakkında mükemmel bir anlayışı gerektirir. Arkadaşım olanlar ve olmayanlar arasında malları ve sorumlulukları nasıl dağıtacağıma karar vermem gerektiği hususunda bu örnek olay olabilir. Bu gözlemler, erdem gelişiminin gerçekçi bir hikâyesinin insanların belirli alanlar içerisinde birleşik erdemler kümesi geliştirmeye eğilimli olacağı düşüncesinde bitmemesi gerektiği izlenimini desteklemektedir. Ahlaki gelişimin farklı aşamalarındaki bireysel erdemlerin görece yakınlığını hem belirli alanlar içinde hem de dışında ele alarak bu hikâyeyi daha fazla detaylandırabiliriz. Nihayetinde, Badhwar’ın, bazı alanlarda erdemlerimiz vasıtasıyla diğer alanlardan umumiyetle daha ileride olacağımız konusundaki fikri erdemler arasındaki diğer bağlantılarla ilişkili gözlemlerin -o benim geliştirmiştir

olduğum erdem kümelenmeleri açıklamasıyla uyumludur- yerini almak ya da onları geçersiz kılmak için kullanılmamalıdır.

Sonuç olarak, bütünüyle erdemli karakter tüm erdemleri aynı derecede temsil edecektir, fakat erdemler birbirlerinden eşit uzaklıkta değildir. Diğer bazı erdemlerin neyi gerektirdiğine ilişkin bilgi ve bu bilgiye ilişkin motivasyonel duyarlılık, tek bir erdeme göre değişik öneme sahiptir. Tüm erdemleri birlikte bağlayan eşzamanlı hipotetik bağlantıyı onaylayabiliriz, ayrıca çeşitli durumlarda verili bir erdeme uygun endişelere yönelik değerlendirmeyi sürdürmenin önemini de doğrulayabiliriz. Her şeyde rağmen, biri olağanüstü biçimde dürüst, ya da mütevazı olmasa, hatta özellikle bağlılık duymasa bile, yine de onu cömert diye adlandırabiliriz. Bunu kabul ettiğimiz anda, karşılıklı oluş tezi akıl almaz görünmeyi sona erdirir. O tutkulu biçimde bir ideali tanımayı bize taahhüt eder fakat insanları bazılarıyla mücadele ettiği esnada bazı erdemlere ilişkin çok ileri gidebileceklerini de inkâr etmez.

Erdemlerin karşılıklı oluşu hakkındaki bu mevcut açıklamayla birlikte, şimdi, çalışmanın girişinde dikkat çektiğim erdem için Aristotelesçi bilgi gereksinimleri hakkındaki diğer endişelere geçmek istiyorum. Bu Aristotelesçiliğin erdeme sahip olabilmek için imkânsız ve yüksek derecede teknik/ampirik bilgi standartları belirlediği endişesidir. Nihayetinde, benim bu eleştirilere yanıtlım karşılıklı oluş problemine cevaben biraz önce geliştirdiğim cevabı yansıtacaktır. Diğer erdemlerin ne gerektirdiğine dair bilgi gibi, teknik/ampirik bilginin çeşitli erdemlerle değişken bir biçimde bağlantılı olduğunu göstermeyi umuyorum.

2. Teknik/Ampirik Bilgi ve Erdem

Daha önce şefkat, cömertlik ve iyilikseverlik için önemli diye vurguladığım, başkalarının korkuları ve ihtiyaçları hususunda teknik olmayan bilgi türü, erdem tartışması söz konusu olduğunda konuşulan bilgi türü olmaktan çok uzaktır. Yine de, Aristotelesçi etiğin çağdaş savunucuları haklı olarak pratik bilgeliğin yaşanan – bir duygusal deneyim ve ayrıca iyi yargıda bulunma meselesi olarak – bir şey olduğunu vurgulamışlardır. Pratik bilgeliğin esasında mekanik biçimdeki neden-sonuçlu akıl yürütme vasıtasıyla önermesel bilgiyi tatbik etme becerisi değildir. Erdem doğru kavramayı gerektirir; fakat bu tipik olarak zekâyla ilişkilendirdiğimiz bilgi türünün (örneğin, mükemmel kelime bilgisi ya da iyi bir matematik teoremini kavramak) erdem

için en önemli bilgi türü olduğu anlamına gelmez. Susan Wolf'un ifade ettiği gibi, erdem için gerekli olan bilgi türünün IQ testi ya da SAT testlerinde ölçülen türle pek ilgisi yoktur (Wolf, 2007, s. 155). Kuşkusuz, bu ikinci türden bilginin erdem açısından daha az hatta önemsiz bir role indirgenmesi sezginin onayıdır.

Aristotelesçilerin erdem kavramına yükledikleri başarı kriterinin, araçsal olarak uygulanabilir olan ve aynı zamanda erdemle bağlantılı olan bilgi türlerini gerektirdiğini daha evvel söyledik. Erdemli eylem, hedefi tam olarak vuran eylemdir ve kişi hedefi vurmak için ilgili olayların tamamını uygun bir şekilde tanıyan bir durum kavrayışına sahip olmalıdır. Gerçekte, teknik ve ampirik bilginin yapıları bazen bu anlayışla ilgili olur. Teknik ve ampirik bilginin sınırları şüphesiz geniştir. Yine de, teknik bilgiyle ilgili olarak ilaçların karışımının veya bir heykelin nasıl yapılacağını söyleyen ahlaki anlamda nötr olan *techne*'yi ifade eden bilgiyi düşündüğümüzü aklımda tutuyorum. Ampirik bilgi derken genel olarak ahlaki olmayan olguları kastediyorum– bunlardan bazıları mevcut kanıtlardan doğru çıkarımlar yapabilen rasyonel failer için kullanışlı olabilir ve diğerleri ortaya çıkmak için daha kapsamlı araştırma ve deney gerektirir.

Erdemleri yerine getirmedeki başarımızın ampirik olgularla bağlantısı, genellikle, belli tekil olaylara uygulamaya ihtiyaç duyduğumuz insan doğası hakkındaki gerçeklerdir. İnsanın sadece nasıl yanılabılır ve başkasının varlığına muhtaç olduğunu anlamak, verili psikolojik ve fiziksel yapımız hesaba katıldığında, örneğin bağışlama, adalet ve alçakgönüllülük açısından önemlidir. Bununla birlikte, başka öznelere alakalı gerçekler hakkında bilgi sahibi olmak da önemli olabilir ve bu tarz bilgiler genellikle, basitçe algılamakla sınırlandırılmış bilgi türünden değildirler. Bu herhangi bir gözlemci kişinin hiçbir çaba göstermeden sahip olacağı, kavrayacağı türden bir bilgi türü olmasa bile, örneğin, daha aşağı seviyedeki hayvanların dahi acı çekebileceğinin kabulü (eğer doğruysa), bizim merhamet ve benzeri biçimde saygı gibi diğer erdemlere tam sahip olmamızla alakalı olacaktır (Sneddon, 2003).⁹

Görgü kuralları, erdemle ilgili teknik bilginin ilgi çekici bir örneğidir. Genellikle, o literatürde ahlakın kendine özgü niteliklerini dile getirmek için, ahlaka karşıtmış gibi gösterilir. Yine de, erdemli eylemde bulunmak, çoğunlukla başkasının hislerini ve niyetlerini etkili biçimde iletmeyi gerektirecektir ve görgü kuralları yalnızca yemek

⁹ Balığın acı çekip çekmediği, özellikle, bilimsel tartışmaların konusu olmuştur.

tabağı için hangi aletin kullanılacağından ibaret değildir. Bundan daha ziyade, bir kültürdeki uzlaşımın sağlanmış geçerli uygun ifadeyi ihtiva eder. Buradan hareketle, onun erdem için önemi şudur: kişi başkasına karşı ilgili oluşunu gösterme yolunda, kültürel açıdan neyin uygun olup neyin uygun olmadığı arasındaki farkı bilmedikçe, birinin duygusal yönden incindiğini ve onun bu acısına karşılık vermekle motive olduğunu fark etmesi durumunda, yalnız burada tam erdem beklentileri karşılamayabilir. Kültürel olarak uygun olmayan davranışı seçmek (karşı cinsten birisine onu rahatlatacak bir *shomer negia* sarılma gibi, yalnızca erdemi yerine getirmekte başarısız olmakla değil; aynı zamanda vahim bir saldırıyla sonuçlanabilir.¹⁰ Elbette, görgü kurallarının düzgün biçimde kullanılması için duyarlılık hala gereklidir. Bazen, onun kuralları geçersiz kılınabilir. Ayrıca, böyle kurallar hakkında son derece bilgili olan birisinin ahlaki olarak aşağı seviyede olabileceği de doğrudur. Yine de, görgü kuralları, bazı erdemler için önemli olan öğretilebilir bilgi bütünü olarak kalır.

Buraya kadar, fırsat buldukça, biyolojinin ve sosyal geleneklerin bilgisinin her ikisinin de erdemli davranmak için önemli olduklarını ileri sürüyorum. Aynı doğrultudaki daha ileri bir düşünme, aynı şekilde erdemle alakalı olabilecek bambaşka konuları ve diğerlerini kolaylıkla ortaya çıkaracaktır. Bu kadar çok geçerli bilgiyle birlikte, bilgi söz konusu olduğunda doğru bilgiye sahip olmanın, yani doğru kararı vermekte ne türden bir bilgiye sahip olunacağını bilmek ve ne türden farklı güvenilir kaynakların olması gerektiğinin bilgisinin de, erdem için ayrıca önemli olduğunu düşünmeyi anlaşılır kılar. Zazebski, belirli bir durumdaki bir ahlaki kararın alakalı tüm olguları değerlendirmek, hesaba katmak için, kişinin düşünce erdemlerine ihtiyacı olduğunu iddia eder. Örneğin, dürüstlük, kişinin kanıtları dikkatli biçimde tartma zahmetine katlanmaya alışık olmasını gerektirir (Zazebski, 1996, s. 159). Hurtsthouse, benzer biçimde, özellikle görünürdeki bir ikileme karşısında geldiğimizde, erdemli olanı seçebilme becerimizin, kendimizin detaylara erişme imkânımızın olmadığı ve başkasının aktardığı bilgilere bağlı olmak zorunda olduğumuz bir durum içerisinde olduğumuz yerde, ilgili gerçekleri tanımlayabilme yeteneğimize bağlı olduğunu iddia eder. Böyle bir durumda, bu aktarılan bilgilerin güvenilirliğini sorgulamak için, iyi bir yorumlama tekniği kullanmalıyız. Potansiyel olarak önemli olan bu “meta bilgi”

¹⁰ Bir *shomer negia*, karşı cinsin üyelerine dokunmaya karşı genel yasağı (Ortodoks Yahudilikte) gözlemleyen kişidir.

listesine, daha fazla bilgi aramayı ne zaman durduracağımız bilgisini de ekliyorum. Bazen alakası olmaya olgular kafamızı karıştırabilir. Buna ek olarak, cesaret ve dürüstlük gibi, belirli erdemler, bir kişi ya da durum hakkında ayrıntılı bilgi araştırmasının uygun olmadığı bir durumda ortaya çıkacak olan senaryoyu, kişinin iyi değerlendirebilme yeteneğine sahip olmasını gerektirir. Her ne kadar bu bilgi potansiyel olarak kişinin ihanete uğramak ya da zarar görmekten kaçınma kabiliyetine katkıda bulunmuş olsa bile. Örneğin, erdemlilik açısından güvenilir birisi, gizli umutları ve tutkuları hakkında arkadaşına bir şey söylemeye karar vermeden önce, arkadaşı üzerine bir geçmiş sorgulaması yapmayacaktır.

Zagzebski ve Hurthouse'un gözlemleri (buna ek olarak benim eklemelerim, dolaylı biçimde), herhangi aklı başında bir failin bir durum içerisindeki görüngüleri doğru okuyabiliyor olması basitçe, kişiye her zaman erdemli hareket etmek için yeterli olmadığı genel sonucuna katkı sağlar.

3. Teknik Ampirik Bilgiyle İlgili Değişken

Geçen bölümde saptamış olduğumuz gibi, her ne kadar onunla özdeş olmasa da, zeki olmak pratik bilgeliğin bir parçasıdır. Sıradan bilgi ve hesaplayabilme yeteneğinin pratik bilgeliğe önemli bir rolü olduğunu söylesek de, yine de, şu soru gündeme gelir: erdemli olmak için bu türden bilgiye tam olarak ne kadar ihtiyaç duyarız? Hurthouse şöyle bir senaryo öne sürer: temel ilkyardım bilgisine sahip olmayan bir kişi erdem konusunda yetersiz olacaktır; çünkü o, iyi, adil ve başka türlü bir erdemde bulunacakken, yaralanmış bir insanı kurtarmada yetersiz kalacaktır. Kişinin iyi niyetleri, gerekli teknik bilgi yoksunluğunda, doğru eylemde bulunması bakımından netice vermeyecektir. Kişinin kalp masajı gibi önemli temel ilk yardım bilgisi hakkında tam meziyetli olduğunu varsayarsak da, şu var ki, kişi hayat kurtarmanın daha sofistike bilgi gerektirdiği *hypothermia*'nın tedavisi gibi bir durum olduğunda ne yapacak? Ya da bıçakla uzuv kesme bilgisinin gerektiği durumda bunu nasıl yapacak?¹¹

Aristotelesçi erdem etiği, iyi niyetli kişileri, ancak onları erdemli olmaktan çıkaran fena şekilde yanlış bir anlayışa sahip olduklarında dışarda bırakır. Aslında bunun bizim normal erdem anlayışımıza aykırı olmadığını düşünüyorum. Görme engelli

¹¹ Doğru *hypothermia* tedavisi, kişi hastanın cildini ovarak ya da onu doğrudan doğruya ısı kaynaklarına maruz bırakarak yeniden ısıtmaya girişmemesi gerektiği ölçüde sezgiye aykırıdır.

bir kadınla iyi ilişkiler kurmak isteyen bir adamın, kadının iznini almaksızın onun koluna girdiğini ve bir çocukla konuşur gibi oldukça basit kelimelerle onunla konuştuğunu düşünün. Şüphesiz, bu kişi görme engelli kadının zekâsına ve bireysel özerkliğine daha uygun cevap veren kişi kadar erdemli olmayacaktır; hatta duyarsız olan kişi kalbinde doğru niyetler taşısa bile. Daha az sağduyuya dayalı bilgi söz konusu olduğunda, gerçekten de, Aristotelesçi yaklaşımın gerekli gördüğü erdem düzeyleri arasındaki ayrımın karşılığında, o sezgisel olarak daha az çekicidir. Tam erdemin tamamen güvenilir doğru eylemi seçmeyle ilişkilendirilmesi, bizde doğal olarak, tek bir erdeme tamamen sahip olmak için, Terence Irwin'in ahlaki olmayan olguların bilgisi olarak adlandırdığı “ansiklopedik bilgi” ye sahip olmamız gerektiği gibi bir izlenime yol açar. Irwin'e göre, başarı kriteri Aristoteles'in bile çok yüksek olarak değerlendireceği bir talep yaratıyor: Aristoteles, ahlaki erdemin “*techne*”nin tipik bir üretimiyle ilgili olmadığını düşünüyor, ama aynı zamanda, onun başarı kriterinin tam erdemli bir kişiden bir doktor ya da su tesisatçısı olmasını talep ettiği görünüyor (ya da, düşüncenin kendisini mantık gereği sonuca taşıdığımızda, her ikisi de) (Irwin, 1998, 75).

Bu zorluktan çıkmanın en iyi yolu, Hursthouse ve Philippa Foot'u onaylayarak, onların pratik bilgelik için gerekli olan ya da onunla ilgili olan bilginin, herkesin yaşam boyunca edinebileceği bilgi olmalıdır iddialarını takip etmektir (Foot, 2002, s. 6).¹² Bunun kalp ameliyatının nasıl yapılacağını bilmeyen iyi yürekli, adil, cömert ve genel olarak erdemli insanlar için mutlu sonuçları olacaktır. Bununla birlikte, çözüm tipik olarak edindiğimiz bilginin bizden beklenen her şey olduğunun kabulü manasına gelmez. Hursthouse, ilk yardım bilgisinin, kolaylıkla edinebilecek bir bilgi olması anlamında, pratik bilgelik için gerekli olduğunu ve birçok insan bunu bilmese de, ilk yardım bilgisinin doğru eylemi başarıyla yapmada kritik, göz ardı edilemez rolü olduğunu iddia ediyor. Benzer şekilde, köleliğin bir zaman yaygın biçimde yanlış bir şey olarak görülmemesi, bu bilginin tam erdem için gözden çıkarılması gerektiği anlamına gelmez. Michael Slote, erdemin ne olduğu hususunda bilgiye çok büyük bir rol vermemiz durumunda, atalarımızın erdemli olmadıkları gibi bir sonucu kabul etmek zorunda kalacağımız endişesini paylaşır (Slote, 1982, s. 74). Antik Yunan'da yaşamış insanlar, örneğin, köleliğin ahlaki bakımdan geçerli olduğunu kabul ediyorlardı. Ayrıca insanlık tarihinin önemli bir kısmında kadınlar haklara sahip değillerdi. Bu Foot/

¹² Hursthouse'den alıntılandı (2006, 306).

Hursthouse'un bilgi kriterinden şüphelenme gibi bir nedene beni sevk etmiyor. Bir kez tam ve kısmi erdem arasındaki fark kabul edilirse, atalarımızın ahlaki açıdan önemli ölçüde duyarsız olması kabulü, bizi onların hiçbirinin cesaretli, sadık ve benzeri erdemlere sahip olmadıkları biçimindeki akla aykırı bir iddiaya bağlı kılmaz.

“Makul beklenti” eşiğini kabul etmekle ilgili sorun – yukarıda anılan potansiyel olarak başarı ile alakalı bilgiye sahip olmak, kişinin erdemli oluşunda bir etkiye sahip değildir–Aristotelesçiliğin erdem ve başarı arasında çizdiği bağlantıyla nasıl eşitleneceği husususun açık olmamasıdır. Eşik fikri, kişinin sondaj cihazını nasıl kullanacağını bilip bilmemesinin, onun ahlaki durumu karşısında önemsiz sayılması gerektiği fikri sezgisel düşüncemize cazip gelse de, halen bu hareket için çok daha temel bir gerekçelendirmeye ihtiyaç duyarız. Foot/Hursthouse'un çözümü bir dereceye kadar, bir kopma, ayrılma durumunun uygulanmasının çözümün dayanmış olduğu mükemmeliyetçi yönelimin tüm gücünü nasıl baltaladığı üzerine bir açıklamayı içermez. O Aristotelesçi başarı/erdem bağlantısı ve daha önce belirtilen sezgiyle uzlaşmaz. Bu başlangıçta başvuru öneri, o halde, yetersiz kalmıştır. Yine de bu mevzu bahis edilen problemin kabul edilebilir çözümünün erişilemez olduğu manasına gelmez. Tek bir erdem bilginin başka erdemlerin neyi gerektirdiğine ilişkin bağıntı hakkında düşünmemiz gerektiğini ileri sürüşümle benzer biçimde erdemlerle ilgili olarak teknik ve ampirik bilginin önemi hakkında düşüneceğimizi öne sürüyorum. Bazı teknik ampirik bilgiler genel itibarıyla başarıya ulaşmada çok daha ilgili olacakken, bazıları daha az olacaktır. Çeşitli bilgi unsurlarının ilgi düzeyinin farklı erdemlerle de değişken bir ilişkisi olacaktır. Herhangi bir erdem için, bir bilgi ögesi onun kendi merkezinden daha uzak ya da yakın olacaktır.

Böylelikle, örneğin, insanının yanılabilir oluşunu derinlemesine bilmek (ve gerektiği gibi farkında olmak) herhangi bir kişinin tam erdemi için tartışmasız biçimde oldukça önemlidir. O cesaretin merkezinden ziyade sadakatli ve bağışlayıcı olmanın merkezine daha yakındır. Yine de, cesaret açısından hedefi vurmak, diyelim ki, nasıl iyi yemek yapılacağını söylemekten daha önemlidir. Cesaretin önceki bilgiyi gerektirdiği durumları hayal etmek güç değildir. Örneğin, belirli verili bir durumda cesaretli eylemde bulunmak, yanlış yapmış birini affetmeyi gerektirebilir ve insanların talihin cilvesine ne derecede maruz kaldığının doğru bir biçimde farkında olmak, bağışlama hakkı için hayati önemde olabilir. Hayal gücümüzü gerçekten kullansaydık, şüphesiz,

iyi yemek nasıl yapılır bilgisinin cesaretle başarılı olmak için önemli rol oynadığı durumları yaratabilirdik. İnsanın yanılabilir oluşuna ilişkin uygun bir farkındalığın cesaret için çok önemli olduğu senaryoların aksine, kusursuz bir portakallı ördeğin nasıl hazırlanacağını bilmenin cesurca davranmanın bir parçası olduğu senaryolar, yine de, normal bir yaşam boyunca karşılaşmayı beklediğimiz türden bir şey olmazdı. Hipotetik olarak mümkün ya da gerçekte vuku bulmuş durumların aksine, normal insan yaşamında ortaya çıkması makul olarak beklenebilen bilgi öğelerinin erdemle ilgili olduğu durumlar burada birincil derecede öneme sahiptir. Bir kişi kendi hayatında insanın yanılabilir olduğu bilgisine asla başvurmayabilir; fakat böylesi bir hayat garip biçimde kısır bir hayat olacaktır.

Teknik ve ampirik bilgiyi edinmek zaman alan bir şeydir ve bazı bilgi öğelerini öğrenmek çok uzun bir zaman alabilir. İnsan ömrünün ortaya çıkardığı sınırlamanın kaçınılmaz oluşunu hesaba kattığımızda, pratik olarak konuşursak, kişinin erdemde başarılı olması sağlayan tüm bilgiyi kazanması imkânsız olacaktır. Buna rağmen, tüm bilgiyi bir ideal olarak elde tutabiliriz, böylelikle Foot ve Hursthouse'un set çekme biçimindeki tarzını uygulamaksızın, erdem düzeyleri ve başarı düzeyleri arasındaki bağlantıyı korumuş oluruz. Önemli olan nokta, esas olan bilgiden muğlak olana, elde edilmesi güç olan bilgiye doğru ilerlediğimizde, söz konusu bilginin erdem karşısında öneminin azalmasıdır.

Foot ve Hursthouse'un eşik fikrinin sezgisel çağrısı, bir derece, bizi başarılı biçimde bilgilendiren, bilgideki artışın, erdemli eylemin belirli bir düzeyde bizim erdeme atıflarımızla ilişkili olarak ortadan kalkmayacağı iddiasıyla uyumlu biçimde bir bakıma kurtarılabilir. Ben şunu öneriyorum: erdemle çok yüksek düzeyde alakalı bir bilgi öğesinin başka erdemle boş yere çatışmadan edinilebileceğini, eşit derecede ya da daha fazla önemli bilgi öğelerinin, buna sahip olan kişinin doğru eylemleri seçme ve uygulama becerisinde önemli ölçüde genel bir artışa yol açacaktır. Böylece kişinin tümüyle erdeminde önemli ölçüde artış olacaktır. Bu türden bilgi öğelerinin toplamı, failerin erdemliliğini değerlendirmemiz açısından önemli olan bir eşiği temsil eder. Bu eşiğin üzerinde, erdemle alakalı ek bilgiye sahip olmak hala erdemde genel bir artış meydana getirecektir; fakat artış, eşiğin altındaki ek bilgiden doğandan çok daha az önemli olacaktır. Failin erdeminin değerlendirilmesindeki çıkarımları açısından, bu benim şemamın Foot ve Hursthouse ile ayrıldığı yerdir. Onların düşüncesine göre,

eşiğin altına düşen tüm bilgilere ve buna ek olarak acil nefes borusu açımı operasyonunun nasıl yapılacağına dair bilgiye sahip olan kişinin, bilgi eşliğini henüz karşılayan birinden daha erdemli olduğunu düşünmek için hiçbir neden yoktur. Benim nazarımda, durum hiç de böyle değildir. İlk fail ikincisinden daha erdemlidir. Her şeye rağmen, böylesi bir acil durum işlemine ihtiyaç duyan bir kişinin hayatını kurtarma gibi bir durumun içine bu kişiler sokulduğunda, ilk fail ikinci failden daha donanımlı olacaktır. Yine de, nefes borusu açma operasyonunun nasıl olduğu bilgisi herhangi bir tekil erdem için çok önemli değildir; ya da birden fazla erdem için bilhassa önemli değildir– bu önerdiğim, onu eşiğin üzerine çıkaran şeydir. Sonuç olarak, bu iki fail arasındaki erdem farklılığı, insanın yanılabilir oluşu hakkında daha temel gerçeği bilen ile bunu bilmeyen arasındaki erdem farkından, çok daha az önemli olacaktır.

Acil nefes borusu açılımı operasyonunun nasıl yapılacağını bilen birisinin, tüm her şey dikkate alındığında, bu yüzden daha erdemli sayılabileceğini ya da sayılmayacağını unutmayalım. Eğer beceri kazanmak için gereken zaman, kişiyi erdem için daha merkezi önemde olan diğer bilgileri edinmekten alıkoyacak olursa, şu halde, o zamanı daha bilgece kullanan bir kişiden tümüyle daha az erdemli olacaktır. Bu erdemli oluşumuza daha fazla katkıda bulunabilecek bir şeyler öğrenebilecekken, daha az faydalı bilgi ve beceriyle zaman kaybetmenin kendisinin çok daha az erdemli olduğu anlamına gelir; hatta bu iyiliğimiz kimseye zarar vermiyor görünse de. O halde, bir anlamda, Aristotelesçi teori bizim bilgi edinme pratiklerimiz söz konusu olduğunda oldukça talepkardır. Taslağını çizmiş olduğum resim bunu inkâr etmiyor. Yine de, bu, eksiksiz teknik ve ampirik bilgiye sahip, tamamen erdemli olan bir insanın maksimum düzeyde talep ettiği idealin, çeşitli teknik/ampirik bilgi türlerinden yoksun pek çok erdemli failerin olduğu hissiyatıyla nasıl uyumlu olabileceğini görmemize imkân sağlar.

Sonuç

Başlangıçta, erdem, doğru eylem ve bilgi arasındaki zorunlu bağlantıları ciddiye almak, hiçbir failin genel anlamda erdemli olmak bir yana cesaretli ya da iyiliksever diye adlandırılmayacağını kabul etmek anlamına geliyordu. Hatta diyelim ki, tipik olarak cesaretin ne gerektirdiğine dair yüksek anlayış ve duyarlılığa sahip olarak göz önünde bulunduracağımız failer bile, başka erdemlere ilişkin benzer duyarlılık ve

anlayıştan yoksun iseler, cesaret erdemine sahip oldukları söylenemez. Ayrıca, bunun dışında, bir fail tüm erdemlerin makul bir kavrayışına sahip olsa bile, o bununla beraber gerçekten erdemli olmak için erdemlerle potansiyel olarak alakalı tüm teknik ve ampirik bilgiye sahip olma gereği duyacak gibi görünüyor. Erdem için bilgi gereksinimleri bu biçimde düzenlendiğinde, Aristotelesçiliğin failden anlayış açısından çok fazla şey talep ettiği açıkça görülmektedir. Yine de, kişi farklı bilgi türleriyle farklı erdemler arasında değişken bir ilişki olduğu gerçeğini doğru bir biçimde dikkate aldığı anda, erdem in ya hep ya hiç arayışı olmadığı ve kişinin Aristotelesçiliğin ideal olarak erdemli olan failin sahip olması gerektiği tüm bilgilere sahip olmadan da erdemli olabileceği açıktır.

Kaynakça

- Aristotle. *Nichomachean Ethics*. çev. Terrence Irwin. Indianapolis: Hackett, 1985.
- Badhwar, Neera. “The Limited Unity of Virtue.” *Noûs*. 30 (1996) 306–29.
- Carter, April. *Mahatma Gandhi: A Selected Bibliography*. Westwood, CT: Greenwood Press, 1995.
- Doris, John. *Lack of Character: Personality and Moral Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Driver, Julia. *Ethics: The Fundamentals*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006.
- _____. *Uneasy Virtue*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Foot, Philippa. *Virtues and Vices and Other Essays in Moral Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Hurka, Thomas. *Virtue, Vice and Value*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Hursthouse, Rosalind. *On Virtue Ethics*. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- _____. “Practical Wisdom: A Mundane Account.” *Proceedings of the Aristotelian Society*. 106 (2006) 283-307.
- Irwin, Terence. “Disunity in the Aristotelian Virtues.” *Oxford Studies in Ancient Philosophy: Supplementary Volume* içinde. Ed. Annas. Oxford: Oxford University Press, 1988.
- Jacobson, Daniel. “Seeing by Feeling: Virtues, Skills, and Moral Perception.” *Ethical Theory and Moral Practice*. 8 (2005) 387-409.
- Kent, Bonnie. “Moral Growth and the Unity of the Virtues.” *Virtue Ethics and Moral Education* içinde. Ed. David Carr ve Jan Steutel. London & New York: Routledge, 1999.

McDowell, John. *Mind, Value and Reality*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1998.

Slote, Michael. "Is Virtue Possible?" *Analysis* (1982) 70-76.

Sneddon L.U., Braithwaite V.A. & Gentle M.J. "Do Fish Have Nociceptors: Evidence for the Evolution of a Vertebrate Sensory System." *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences* 270 (2003) 1115-1122.

Swanton, Christine. *Virtue Ethics: A Pluralistic View*. Oxford: Oxford University Press, 2003.

Walker, A.D.M. "Virtue and Character." *Philosophy*. 64 (1989) 349-362.

Watson, Gary. "Virtues in Excess." *Philosophical Studies*. 46 (1984) 57-74.

Wolf, Susan. "Moral Psychology and the Unity of the Virtues." *Ratio*. 20 (2007) 145-167.

Zagzebski, Linda. *Virtues of the Mind: An Inquiry into the Nature of Virtue and the Ethical Foundations of Knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.